

Анатолій Мартинюк
Anatolii Martyniuk

ВОЛОДИМИР РОЖОК І УКРАЇНСЬКА ХОРОВА ШКОЛА: ПАРАДИГМА ДУХОВНОГО ЗВ'ЯЗКУ

VOLODYMYR ROZHOK AND UKRAINIAN CHORAL SCHOOL: PARADIGM OF SPIRITUAL COMMUNICATION

Висвітлено витoki і джерела розвитку непересічного музичного обдарування Володимира Рожка. Розкрито зміст музичної освіти в Ніжинському культурно-освітньому училищі, Харківському державному інституті культури і Харківському інституті мистецтв імені І.П. Котляревського крізь призму формування широкого гуманітарного світогляду і високої музичної культури В. Рожка. Виявлено художньо-естетичні та гуманістичні засади диригентської педагогіки визначних персоналій Харківської хорової школи. Окреслюється виняткова культурницька місія видатного вченого, диригента і педагога для розвою хорового мистецтва і музичної освіти окремих регіонів, що особливо виразно простежується на прикладі Чернігівщини та Слобожанщини. Відзначено теоретичну значущість для сучасного виконавського музикознавства наукових праць Володимира Рожка про багатогранну творчу діяльність Стефана Турчака, наголошено на тому, що художня естетика диригента віддзеркалює риси, притаманні українській хоровій культурі.

Ключові слова: *художній світогляд, диригентська педагогіка, виконавська інтерпретація, хорова школа, духовний зв'язок.*

Вагомим надбанням українського народу в царині духовності є національна диригентсько-хорова школа. Неозорий світ людського буття, чарівна краса природи, картини історичного минулого і сьогодення української спільноти втілені в хоровій музиці, споконвіку були і є важливими чинниками становлення духовного світу особистості. В блискучому сузір'ї діячів національної музичної культури сучасної епохи вирізняється непересічна постать Володимира Івановича Рожка – вченого, хорового диригента, педагога і громадського діяча, народного артиста України, академіка АМУ, ректора НМАУ імені П.І. Чайковського. Його науковий доробок, творчі досягнення, музично-виконавська хорова естетика і педагогічні погляди розкриті в наукових розвідках таких відомих учених, як О. Бенч, В. Бондарчук, І. Гулеско, Т. Гуменюк, І. Драч, А. Литвиненко, А. Лащенко, Т. Мартинюк, Ю. Станішевський, М. Черкашина-Губаренко.

Метою нашої розвідки є висвітлення багатолітньої наукової, творчої й організаторської діяльності академіка Володимира Рожка на теренах хорового мистецтва і диригентської педагогіки крізь призму глибинних духовних зв'язків із традиціями української диригентсько-хорової школи.

Відповідно до мети визначено такі завдання: висвітлити витoki і джерела розвитку непересічного музичного обдарування академіка Володимира Рожка; окреслити виняткову культурницьку місію видатного вченого, диригента і педагога для розвою хорового мистецтва і музичної освіти окремих регіонів; означити теоретичну значущість для сучасного виконавського мистецтва наукових праць диригента; розкрити глибинні духовні зв'язки В.І. Рожка з традиціями української диригентсько-хорової школи; обґрунтувати новаторську сутність багатогранної творчої діяльності В. Рожка як важливого підґрунтя розквіту та міжнародного визнання сучасної національної хорової культури.

Володимир Іванович Рожок народився 25 серпня 1946 року в селі Хороше Озеро Ніжинського району Чернігівської області. Вагому роль у формуванні майбутнього диригента і вченого відіграли його батьки – Рожок Іван Іванович та Рожок Ганна Кузьмівна. В дитячі роки у нього був надзвичайно красивий дискант. Цю природню здатність, а також яскраву пам'ять він успадкував від своєї матері. Вона була солісткою церковного хору сільського кафедрального собору. Цей хор, що склався із 50-60 співаків, вирізнявся високою професійною майстерністю. Мати дуже часто брала сина на співанки, які проводилися два-три рази на тиждень. Цим унікальним колективом під його орудою керував талановитий хормейстер Хома Максимович. Під орудою виконувалися духовні композиції Максима Березовського, Дмитра Бортнянського, Артемія Веделя, Петра Чайковського, Сергія Рахманінова, Олександра Гречанінова. Ця музика, яка звучала під час Богослужінь, справила незабутнє враження на майбутнього диригента, педагога і вченого. Всі складні соло в хорових концертах чудово виконувала мати Володимира Рожка. Її спів вирізнявся винятковою красою і великим звуковим обсягом.

Яскраві спомини дитинства пов'язані у Володимира Рожка зі звучанням українських народних пісень, які часто лунали в батьківському домі. Хлопчик і сам долучався до співу, виконуючи то перший, то другий голоси.

У ті часи існувала гарна традиція, яка тепер, на жаль, утрачена. По радіо відбувалася пряма трансляція опер, зокрема таких перлин національної класики, як “Запорожець за Дунаєм”, “Наталка Полтавка” за участю Євгенії Мірошниченко, Дмитра Гнатюка, Сергія Козака та багатьох інших визначних співаків Київської опери, Великого театру. Як згадує Володимир Рожок, він запам'ятав на все життя “Солов'я” Аляб'єва, якого співала Євгенія Мірошниченко. Повторював за нею усі складні фіоритури і ніколи не помилявся, відтворюючи все інтонаційно чисто.

У ті роки значного розвитку набув аматорський хоровий рух. У рідному селі Володимира Рожка при клубі плідно працював хор, який складався із 70-ти осіб, і неодноразово перемагав на районних та обласних оглядах. Іван Іванович Рожок часто акомпанував тому хору на баяні. Кожний вихід на сцену чи то з хором, чи з окремим виконанням був для його сина великим святом.

Незабутніми для Володимира Рожка залишилися роки, коли він навчався у сільській школі. Там працювали прекрасні педагоги. Його першою викладачкою була Таїсія Іванівна Приходько – заслужена вчителька України, людина, яка навчала у свій час і батька майбутнього музиканта, мала особливий підхід до дітей, могла виявити їхні таланти. Вона спонукала вихованців до самостійного освоєння знань, прагнула розвивати їхній світогляд.

Важливим джерелом розвитку самобутнього обдарування Володимира Рожка стали традиції українського театрального мистецтва. Театр увійшов у його життя в дванадцятилітньому віці. Він із татом відвідував усі вистави Ніжинського академічного українського драматичного театру імені Михайла Коцюбинського, які відбувалися в їхньому селі. Затамувавши подих, хлопець переглядав такі вистави як “Циганка Аза”, “Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці” Михайла Старицького, “Суєта” Івана Карпенка-Карого, іншу класику. Український театр за своєю суттю – музично-драматичний. Важливими елементами театрального дійства є інструментальна музика, хоровий та сольний спів, хореографія. Як згадує Володимир Рожок, він потрапляв у якусь таїну, котру не міг збагнути. Це прагнення до пізнання мистецького простору отримає в майбутньому віддзеркалення в низці наукових праць вченого з історії музично-драматичного театру. Надзвичайно глибоке обґрунтування в цих працях отримає ідея синтезу різних видів мистецтва в цілісній драматургії спектаклю.

Важливою віхою в біографії Володимира Рожка було навчання в Ніжинському культурно-освітньому училищі на відділі народних інструментів. Тут працювала плеяда відомих музикантів і педагогів. Непересічні музичні здібності юнака привернули їхню пильну увагу.

Незабутнім для Володимира Рожка став той день, коли він складав перший вступний іспит. Під час виконання ним “Солов'я” Аляб'єва, один із членів комісії підійшов до інструмента й почав йому підігрувати. Це був відомий хоровий диригент і педагог Володимир Трохимович

Чуба. Вперше у своєму житті хлопець відчув професійний акомпанемент, що дало йому змогу повніше розкрити свій голос. Після того, як відлунали останні звуки романсу, всі почали йому аплодувати. Як згадує Володимир Іванович, у цю мить він пережив справжнє емоційне потрясіння [6, с. 7].

Мистецтво диригування Володимир Рожок вивчав під керівництвом Олександра Козієнка, а оркестрову гру – Миколи Мельника. Це були талановиті музиканти і педагоги. На державному іспиті юнак диригував прекрасну програму: увертюра до опери “Травіата” Джузеппе Верді, “Циганський танець” Каміля Сенс-Санса і Романс Оксани із опери “Запорожець за Дунаєм” Семена Гулака-Артемовського.

Музичне обдарування Володимира Рожка є надзвичайно багатогранним. Його вирізняє надзвичайна культура гри на фортепіано. “Оркестром в мініатюрі” називали цей інструмент Р. Шуман, Ф. Ліст, зважаючи на його величезні виражально-технічні можливості та здатність відтворювати багатоголосся. Неосяжний світ інструментальної класики, а згодом і хорової музики відкрився перед Володимиром Рожком не лише завдяки його художньому обдаруванню, а й винятковій працелюбності. Назавжди увійшли в його душу Ельвіра Володимирівна Вилобкова, під орудою якої в училищі він опановував мистецтво гри на фортепіано. На випускному іспиті студент виконував доволі складну програму, до якої увійшли 7-й вальс Шопена і Прелюд до діез мінор Рахманінова. Професор А. Перунов, до якого згодом Володимир Рожок потрапив в інституті у клас диригування був просто вражений, коли дізнався, що його студент тільки в училищі почав вивчати фортепіано.

Глибокий відбиток у художньому світогляді Володимира Рожка залишила неповторна культурно-мистецька аура Ніжина. В цьому невеличкому місті понад тридцять соборів, університет, театр. Інструментальна класична музика, з якою Володимир Рожок уперше познайомився в цьому місті розширила його духовні обрії. Незабутніми стали для нього концерти, які відбувалися в Малому залі старого Гоголівського корпусу університету. Тут він уперше прослухав сонати Бетховена, твори Чайковського, Рахманінова, Шопена, Ліста. Їх виконувала визначний музикант, доцент Веда Абрамівна Розен.

Духовний зв’язок із рідним містом залишився у Володимира Рожка на все життя. За його активної участі, уже в ранзі заступника Міністра культури України в Ніжині були відкриті пам’ятники Богдану Хмельницькому, Марії Заньковецькій, Марку Бернесу. Міжнародна Пасхальна асамблея, фундатором якої є Володимир Рожок поширила діяльність на інші міста, в тому числі Чернігівщини.

Яскравим мистецьким форумом є Всеукраїнський конкурс молодих талантів, який щороку відбувається в Ніжині. За сприяння Володимира Рожка як голови журі відбуваються майстер-класи професорів НМАУ імені П. Чайковського, виступи студентського симфонічного оркестру під керуванням професора Ігоря Палкіна, Оперної студії академії, а також національних художніх колективів – хору імені Григорія Верьовки і капели “Думка”.

Володимир Рожок отримав ґрунтовну музичну освіту в Харківському державному інституті культури за фахом хорове диригування. Першим його педагогом з диригування був завідувач кафедри хорового диригування професор Олександр Арсенійович Перунов. Це був визначний диригент і педагог. З наступного навчального року, зважаючи на літній вік, він припинив педагогічну діяльність. Однак його уроки Володимир Рожок запам’ятав. Опрацьовуючи, наприклад “Щедрика” Миколи Леонтовича, викладач наголошував на тому, що навіть у пальцях має звучати музика. Своїми глибокими знаннями він охоче ділився зі студентами. Під час вивчення сцени із “Бориса Годунова” Модеста Мусоргського професор розкривав художню концепцію твору, перипетії його сюжету, різні варіанти постановки тощо. Диригентську педагогіку О.А. Перунова, на думку В. Рожка, вирізняє всебічне осягнення художнього задуму композитора; уважне ставлення до авторських ремарок; виявлення змістовної наповненості літературного тексту; таке виконавське втілення партитури на інструменті, яке

б наближалось до хорového звучання. Як зазначається далі професор був дуже вимогливим. Однак йому була притаманна поважливість у ставленні до студентів і колег [6, с. 38].

У подальшому В. Рожок вивчав диригування у класі доцента Людмили Олександрівни Карпової. Це була людина великого обдарування. Висока музична культура та неабиякий організаторський хист дозволили їй поєднувати виконавську (диригент театру музичної комедії), педагогічну (в консерваторії та інституті культури) й адміністративну роботу (директор спеціальної музичної школи-інтернату). Багатогранна діяльність Л.О. Карпової виявляє спадкоємний зв'язок з музично-виконавською естетикою та педагогічними принципами професора В.А. Дорошенка, у якого в свій час вона опанувала диригування та інші музичні дисципліни в консерваторії.

На випускному іспиті з диригування В. Рожок виконав доволі складну і різноманітну програму: “Чорний камінь” – частина з “Реквієму” Дмитра Кабелєвського, хорові твори на народнопісенні теми “Ой з-за гори кам'яної” і “Дударик” Миколи Леонтовича, музичну композицію Бориса Яровинського для хору та оркестру. На цьому та інших державних іспитах студент отримав відмінні оцінки.

Спогади Володимира Рожка, а також його наукові праці набувають значення цінного джерела, яке окреслює витoki, самобутність та основні віхи розвитку Харківської диригентсько-хорової школи. О.А. Перунов є одним із її фундаторів. Він виховав славетну плеяду хорових диригентів, серед яких вирізняється народний артист України, професор В'ячеслав Сергійович Палкін. Між цими унікальними особистостями існує тісний духовний зв'язок. Хорова естетика та диригентська педагогіка вчителя й учня виявляють багато спільних рис. Споріднює їх передусім надзвичайна здібність щодо згуртування ідеєю хору великої кількості людей, неперевершений дар до втілення виконавських художніх концепцій.

Велика спостережливість і блискуча пам'ять дозволяють Володимирі Рожку відтворити мистецьку атмосферу студентського буття тих далеких років. Незгладимий відбиток у його душі залишило перше заняття хору. Йому здалося, що там, в аудиторії зібрався цілий Усесвіт. Коли всі почали співати, у нього просто подих перехопило, – то була духовна музика, а він її з дитинства дуже любив, адже мама співала в церковному хорі... [6, с. 37]. Художнім керівником колективу був В'ячеслав Палкін, а другим хормейстером – Вадим Бриліант. Заняття відбувалися дуже цікаво. Осягнення інтонаційної тканини хорової музики, розвиток внутрішніх слухових уявлень студентів, спостереження за діями диригента і процесом звукового втілення художніх образів були невід'ємними елементами кожної репетиції. Все це збагачувало студентів не тільки новими знаннями в галузі хорového мистецтва, а також інтелектуально і духовно.

Велика шана до своїх Учителів залишилася у Володимира Рожка на все життя. В низці наукових праць ученого осмислюється феномен Харківської хорової школи, розкриваються її художня естетика та педагогічні засади.

Висвітлюючи портрет В.С. Палкіна як хорového диригента, професор В.І. Рожок відзначає його високу диригентську майстерність, глибокі і різнобічні знання в галузі музичного мистецтва, великий організаторський таланти, відданість своєму покликанню. Професор В.І. Рожок наголошує на тому, що саме ці якості дозволили В.С. Палкіну, людині високої духовності та інтелекту, впродовж півстоліття здійснювати надзвичайно плідну диригентську діяльність із хоровими колективами Слобожанщини всупереч життєвим труднощам і не завжди сприятливим суспільним умовам щодо розвитку академічної школи хорového співу. Найвищий розквіт В.С. Палкіна – хорového диригента, на думку В.І. Рожка, пов'язаний з мистецькими досягненнями заснованого ним колективу камерного хору Харківської філармонії, а керована ним народна чоловіча хорова капела Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого досягла високого художнього рівня, і була одним з найкращих аматорських колективів України [5].

Професор В.С. Палкін, як зазначає В. Рожок, на перетині ХХ-ХХІ століть був дійсно знаковою постаттю музичного життя України. “В його діяльності і натурі сконцентрувалися

найпитоміші якості української духовності, відданості митця своїй справі, високоморального ставлення до людських ідеалів, скромність, сумлінність, все те, що відповідає митцям такого масштабу” [6, с. 11].

Відчуття внутрішнього творчого, наукового, організаційного потенціалу і прагнення до вдосконалення музично-виконавської майстерності спонукало Володимира Рожка отримати другу вищу освіту на диригентсько-хоровому факультеті Харківського державного інституту мистецтв імені І. П. Котляревського. Він ґрунтовно вивчав диригування, хоровий клас, хорознавство і фортепіано, а також поглиблено опановував аналіз музичних форм, гармонію, поліфонію, історію музики. Все це отримає незгладимий відбиток у його світогляді. “Жага до пізнання мистецького всесвіту, як зазначає академік Борис Олійник, привели його до омріяної мети – подолання найвищих шаблів академічної науки. Талант осягнення глибин Музики створив із нього справжнього митця-філософа, а непересічний дар аналітичного мислення допоміг зреалізувати потужний потенціал науковця і вченого” [6, с.9].

Визначним досягненням музикознавчої думки стала докторська дисертація Володимира Рожка “Творчість Стефана Турчака в контексті музично-театральної культури України 1960-х – 1980-х років”. Теоретична значущість цієї наукової праці полягає у всебічному обґрунтуванні авторської концепції музично-театрального життя України в 60-х – 80-х роках минулого століття. Наукову новизну дослідження визначає системний аналіз проблеми еволюції музично-виконавської творчості визначного диригента Стефана Турчака в її взаємозв’язку з розвитком музично-театральної культури того часу.

Наукові праці Володимира Рожка стали теоретичним підґрунтям для розробки нових навчальних курсів в галузі диригентської освіти. Цілісна концепція курсу історії диригентського виконавства викладена ним в навчальному посібнику “Історія диригентського виконавства: творчість Стефана Турчака” [4]. Основними складовими історії диригентського мистецтва як наукової галузі мистецтвознавства і навчальної дисципліни, на думку вченого є: розвиток теорії і методики диригування; еволюція диригентського виконавства; становлення і функціонування системи диригентсько-хорової освіти.

Формування нової генерації оперно-симфонічних та хорових диригентів актуалізує проблему вивчення і внесення до змісту диригентської освіти музично-виконавської естетики та педагогічних принципів видатних диригентів минулого і сучасності. Володимир Рожок подає в навчальному посібнику чудовий приклад такого глибокого музикознавчого аналізу, в якому всебічно розкривається постать і музично-виконавська діяльність визначного українського диригента другої половини ХХ століття Стефана Васильовича Турчака. Творчі пошуки і художні досягнення С. Турчака як оперно-симфонічного та хорового диригента висвітлюються автором в контексті еволюції національної музичної культури другої половини ХХ століття.

Мистецтво Стефана Турчака, як відзначається в праці, віддзеркалює такі притаманні українській культурі риси, як одухотворена романтика, яскрава емоційність, задушевний ліризм. Багатогранність світосприйняття диригента, глибина музичного мислення і тонке відчуття духу епохи, неповторне звукове втілення ним оперно-симфонічної, балетної та хорової музики минулого і сучасності виявляють тісну спорідненість Стефана Турчака з традиціями національної культури в її взаємозв’язку зі світовими мистецькими тенденціями.

Надзвичайно цінний досвід багатолітньої співпраці академіка Володимира Рожка з видатним диригентом, тісна взаємодія у здійсненні низки культурно-мистецьких проєктів, осмислення широкого кола джерел дозволили з винятковою повнотою відтворити особливості музично-виконавської діяльності С. Турчака з художніми колективами країни; висвітлити методологічні засади диригентського прочитання музичних творів різних стилів і жанрів; окреслити розмаїття підходів до репетиційного процесу.

Універсалізм наукової та музично-виконавської школи академіка Володимира Рожка віддзеркалює його багатогранне художнє обдарування, високу освіченість у сфері гуманітаристики, надзвичайно цінний практичний досвід роботи в культурницьких та державних інсти-

туціях, філософську глибину бачення еволюції національної музичної культури в складних реаліях сучасного життя українського суспільства.

За видатні науково-творчі досягнення і значний внесок у розвиток національної музичної культури ректор НАМУ імені П. І. Чайковського, професор Володимир Іванович Рожок у 2006 році був нагороджений орденом Ярослава Мудрого, у 2015 – орденом “Зірка Італії”. У 2010 – відзначено званням Лауреата Премії імені Миколи Лисенка. Це засвідчило визнання нашою та іншими країнами багатогранної наукової й організаторської праці цієї пасіонарної особистості для духовного розвою українського суспільства, та його інтеграції в світовий культурний простір.

Список використаних джерел

1. Культурологічний словник / За ред. В.І. Рожка, О.В. Антонюка. До 100-річчя Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського. – Київ, 2011. – 464 с.
2. Рожок В.І. В'ячеслав Палкін і хорова культура України другої половини ХХ ст. / Творчо-педагогічна діяльність В'ячеслава Палкіна в контексті хорової культури України: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16 вересня 2005. / За ред. Г.Я. Ботунової. – Харків : НТУ “ХПІ”, 2006. – С. 6.11
3. Рожок В. Диригентське мистецтво України // Музика і сучасність: Монографічні дослідження. Науково-популярні, критичні та публіцистичні твори / В. Рожок. – Київ : Книга пам'яті України, 2003. – С. 63-74.
4. Рожок Володимир Іванович. Історія українського диригентського виконавства: творчість Стефана Турчака: навчальний посібник / Володимир Рожок; до 100-річчя Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. – Київ : НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2013. – 328 с.
5. Рожок В. Майстер / Володимир Рожок // Урядовий кур'єр. – 2000. – 31 жовтня.
6. Рожок Володимир: Шлях до визнання (До 70-річчя від дня народження) / Володимир Рожок. – Ніжин : Видавець Лисенко М.М., 2016. – 336 с.
7. Харківський державний університет мистецтв імені І.П. Котляревського Pro Domo Mea: Нариси. До 90-річчя з дня заснування Харківського державного університету мистецтв імені І.П. Котляревського // Ред. Т.Б. Веркіна, Г.А. Абаджян, Г.Я. Ботунова та ін. – Харків : Харків.держ ун-т мистецтв імені І.П. Котляревського, 2007. – 336 с.

The sources of development of outstanding musical talent Volodymyr Rozhok are highlighted. The author reveals the content of musical education in Nizhyn Cultural-Educational College, Kharkiv State Institute of Culture and Kharkiv Institute of Arts named after I.P. Kotliarevskyi through the prism of the formation of a broad humanitarian worldview and high musical culture of V. Rozhok. The artistic-aesthetic and humanistic principles of conducting pedagogy of outstanding personalities of Kharkiv choral school are revealed. It is emphasized that the further multifaceted creative activity of V. Rozhok in the field of the national musical culture significantly reflects the artistic and pedagogical ideas of this choral school. The author shows the cultural mission of outstanding scientist, teacher and conductor for development of choral art and music education of the separate regions, especially of Chernihiv region and Slobozhanshchyna. It is emphasised on the theoretical significance of the scientific works of Volodymyr Rozhok about the creative activity of Stephan Turchak. It is emphasized that the conductor's artistic aesthetics reflects the features of in Ukrainian choral culture. High humanistic ideals, inspiring romance, bright emotionality, intimate lyricism –these and other features are crucial for conductor's art and, outline its national identity and show its close genetic relationship with connection ancient traditions of Ukrainian culture. It is noted that Volodymyr Rozhok's memories and his works are considered as a valuable source that outlines the origins, identity and development of Kharkiv conductor-choral school. Volodymyr Rozhok's brilliant memory, and insightful scientific view, help him to reproduce the deep essence of extremely fruitful creative work of the outstanding representatives of choral culture O. Perunov and V. Palkin. The expresses the

opinion that these artists have in common, the extraordinary ability on uniting a large number of people, an unsurpassed gift to the implementation of performing artistic concepts. It is noted that many years of research, creative and organizational activity of academician Volodymyr Rozhok in the field of art choral and conducting pedagogy reveals deep spiritual connection with the traditions of Ukrainian conductor choral school. It has innovative features and is an important source of development and international recognition of contemporary national choral culture.

Key words: *artistic outlook, conducting pedagogy, performing interpretation, choral school, spiritual connection.*

УДК: 784.03 (092)

DOI: 10.32626/2309-9763.2018–25.–2.67-72

Тетяна Мартинюк
Tetiana Martyniuk

ВОКАЛЬНА ШКОЛА ОЛЕКСАНДРА МИШУГИ: ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ

OLEKSANDR MYSHUHA VOCAL SCHOOL: ARTISTIC, AESTHETIC AND PEDAGOGICAL PRINCIPLES

У статті розкривається феномен вокальної школи Олександра Мишуги як визначне явище національної та європейської культури й освіти останньої чверті XIX – початку XX століття. Висловлюється низка думок щодо універсалізму музично-виконавської та педагогічної діяльності співака. Окреслюються основні риси, притаманні вокальній педагогіці видатного артиста, його погляди на механізм співацького голосоутворення. Розкриваються інноваційні риси в змісті освітнього процесу.

Ключові слова: *вокальна школа, художній світогляд, педагогічні засади, національні мистецькі та освітні традиції.*

В історії української музичної культури виняткова роль належить вокальному мистецтву. Безмежний світ людського буття, чарівна краса природи, сторінки історичного минулого і сучасної епохи нашого народу, втілені у його пісенній спадщині, споконвіку були і залишаються важливими чинниками становлення духовного світу особистості. У блискучому сузір'ї діячів національної і європейської музичної культури останньої чверті XIX – початку XX століття постає неординарна постать Олександра Пилиповича Мишуги – видатного співака і педагога (1853-1922 рр).

Музично-виконавська і педагогічна вокальна школа Олександра Мишуги привертає пильну увагу сучасної музикознавчої думки. Низку цінних матеріалів містить книга “Олександр Мишуга – король тенорів” [5], автором-упорядником якої є відомий дослідник вокального мистецтва Михайло Головащенко. Статті і спогади видатних діячів літератури, музичного і театального мистецтва (Уляна Кравченко, Максим Рильський, Станіслав Людкевич, Олександр Кошиць, Майя Чінберг, Болеслав Прус та ін.), а також уривки з науково-методичних праць Олександра Мишуги всебічно розкривають цю непересічну особистість та основні риси її вокальної педагогіки.

Винятковою глибиною щодо висвітлення музично-виконавської естетики і педагогічних принципів видатного артиста позначені спогади Станіслава Людкевича “Олександр Мишуга як артист і вчитель співу” [5]. Видатний композитор не лише висловив свої враження від виступів артиста у Львівському оперному театрі, а й виконував фортепіанну партію в концерті співака